

Onderwijs voor culturele minderheden

Ten geleide

Het onderwijs voor culturele minderheden is sinds 10 jaar een belangrijk probleem in de Nederlandse scholen. Alhoewel vele betrokkenen erover klagen dat deze problematiek zo laat werd onderkend, zijn er sinds enkele jaren ontegenzeggelijk goede pogingen ondernomen tot de ontwikkeling van een doelgerichte benadering.

Tot op heden heeft het in Pedagogische Studiën ontbroken aan aandacht voor het onderwijs voor culturele minderheden. Is dit soms een aanwijzing voor een vooralsnog beperkte activiteit van onderwijskundigen op dit terrein? Uit de verschillende bijdragen in dit themanummer blijkt inmiddels dat een aantal universitaire instituten probeert een bijdrage te leveren aan de bevordering van de kennis over het onderwijs aan culturele minderheden. Dat het echter nu pas tot publikaties komt, vindt zijn oorzaak in de vrij recente specialisering op het terrein van de culturele minderheden binnen de onderwijskunde, en daarmee in verband de relatief late start van het onderwijskundig onderzoek.

De laat op gang gekomen activiteit van de onderwijskundige instituten houdt misschien ook verband met het feit dat de problematiek van de culturele minderheden eerder in de maatschappij werd signaleerd dan in het onderwijs. Er was al vroeg een problematiek van de gastarbeiders maar pas toen de gezinshereniging op gang kwam, werden de onderwijsproblemen dwingend.

In de bijdrage van Dekker, c.s. aan dit themanummer, waarin de beleidsontwikkeling met betrekking tot het onderwijs voor culturele minderheden uiteen wordt gezet, wordt geconstateerd dat ook de overheid pas aan het eind van de jaren zeventig zich realiseerde dat het onderwijs zich moest gaan instellen op de blijvende aanwezigheid van de culturele minderheden. Ook al betekende dit een erkenning van de problematiek, het hield nog niet in dat

met voortvarendheid de belangrijkste deelproblemen werden aangepakt. Uit enkele bijdragen in dit themanummer wordt duidelijk dat er nog veel moet gebeuren aan het onderwijs in eigen taal en cultuur (OETC), het tweede-taalonderwijs en het intercultureel onderwijs.

De aanpak van deze inhoudelijke problemen en van de organisatorische problemen rond de opvang van de allochtone kinderen in de Nederlandse scholen is overgelaten aan de scholen zelf. De overheid ontwikkelde hiertoe een faciliteitenbeleid, in de vorm van extra personeel bij de scholen en consultants bij onderwijsbegeleidingsdiensten. Deze personele inzet was zondermeer noodzakelijk om de acute problemen aan te kunnen.

Uit de bijdrage van Everts en Golhof blijkt dat er zich verschillende organisatievormen in het onderwijs hebben ontwikkeld. Organisatorisch heeft het Nederlandse onderwijs zich op uiteenlopende wijze aangepast aan de aanwezigheid van buitenlandse kinderen, maar inhoudelijk gezien is het onderwijs aan deze kinderen in vergelijking met het aanbod voor de Nederlandse kinderen nog een groot probleem. Dit is de reden dat in dit themanummer vooral wordt ingegaan op inhoudelijke problemen als OETC (Dekker, c.s.), het tweede-taalonderwijs (Buster, c.s.) en het intercultureel onderwijs (Alkan en Baud).

In het laatste artikel van De Jong en Van Batenburg wordt verslag gedaan over een onderzoek naar de effecten van het onderwijs op de taalontwikkeling van allochtone leerlingen.

De inhoudelijke problematiek in het onderwijs voor culturele minderheden kan nader worden aangegeven vanuit het gezichtspunt van onderwijsinnovatie.

Het onderwijs aan buitenlandse kinderen staat inhoudelijk nog in de kinderschoenen. Dit wordt mede veroorzaakt doordat de inhoudelijke ontwikkeling hoofdzakelijk aan de scholen zelf is overgelaten. Het resultaat is dat nu, na 10 jaar onderwijs aan allochtone kinderen, het nog steeds ontbreekt aan elementaire voorzieningen, zoals leermethoden, toetsen, hulpprogramma's en voldoende deskundigheid bij

het onderwijzend personeel.

Deze lacunes zijn er mede omdat de ondersteunende verzorgingsstructuur niet is ingesteld op de ontwikkeling van elementaire onderwijsvoorzieningen. Die zijn immers voor het onderwijs aan de Nederlandse kinderen reeds aanwezig. De vernieuwing van het basisonderwijs betreft hoofdzakelijk nadere aanpassing van het bestaande onderwijs ten behoeve van de oplossing van gesignaleerde problemen van relatief beperkte aard.

Een andere verklaring voor het uitblijven van elementaire inhoudelijke voorzieningen is gelegen in de consequente keuze voor een schoolgebonden, probleemoplossingsstrategie. Deze strategie leent zich voor het oplossen van problemen waarvoor de school in principe zelf de middelen kan aandragen, maar niet voor problemen waarvoor in de scholen de meest elementaire middelen en kennis nog ontbreken, zoals de inrichting van het onderwijs aan buitenlandse kinderen (Dekker, c.s.).

Ter verduidelijking het volgende. Voor de invoering van het vak Engels in het basisonderwijs zijn bij de S.L.O. al 5 jaar voorbereidingen getroffen en zullen vanaf 1985 in twee jaar tijds 16.000 leerkrachten worden nageschoold met behulp van opleidingsinstituten, de radio en de t.v. Er is in ruime mate cursusmateriaal ontwikkeld voor de leerkrachten en er zijn onderwijsleerpakketten voor de leerlingen beschikbaar. Ondanks het bestaan van een zeer goed geoutilleerde landelijke verzorgingsstructuur voor onderzoek, ontwikkeling en begeleiding van het onderwijs, werd er voor het OETC en tweede-taalonderwijs aan buitenlandse kinderen echter nauwelijks initiatief ter voorbereiding van dit onderwijs op landelijk niveau ondernomen (Buster, c.s.). Hier en daar hebben leerkrachten en schoolbegeleiders op provisorische wijze aanspreekbaarheidsprogramma's in elkaar gesleuteld en vindt verspreiding langs vrij informele weg plaats. Aan het voortgezet taalonderwijs voor allochtone kinderen wordt bijvoorbeeld zeer gering aandacht besteed. De Jong en Van Batenburg wijzen in hun bijdrage op het zwakke taalniveau van de buitenlandse kinderen en pleiten voor intensivering van het taalonderwijs. Bij het blijvend ontbreken van de meest elementaire voorzieningen zal dit voorlopig nog een vrome wens blijven.

Voor de ontwikkeling van OETC en het intercultureel onderwijs is de situatie niet zo veel

beter. Zowel uit een rapport van de rijksinspectie als uit onderzoeksgegevens van het S.V.O.-project 0576 blijkt dat OETC veel te wensen overlaat. Het leermateriaal en de manier van onderwijzen sluit niet aan bij de situatie van de allochtone kinderen in het Nederlandse onderwijs. Dekker, c.s. wijzen in hun bijdrage aan dit themanummer op het zwakke beleid met betrekking tot de positieverbetering van de buitenlandse leerkracht.

In het mei-nummer 1984 van *Pedagogische Studiën* heeft Sietaram een beschouwing gewijd aan de doelstellingen van het intercultureel onderwijs en in dit themanummer geven Alkan en Baud aan hoe curriculumontwikkeling voor dergelijk onderwijs kan worden aangepakt. Deze bijdragen zijn zeer nuttig ter bepaling van de werkrichting. In feite is er echter een enorm gat te vullen tussen deze vooralsnog theoretische beschouwingen en de bestaande praktijk van het intercultureel onderwijs.

Of er in Nederland werkelijk nieuw onderwijs gemaakt kan worden, is te toetsen aan de mate waarin in de toekomst het multi-etnisch onderwijs gerealiseerd gaat worden. Hiertoe is echter ons inziens de formulering van een inhoudelijk onderwijsbeleid op landelijk niveau en de uitwerking daarvan in curricula en bij-scholingsprogramma's noodzakelijk.

Er zijn echter belemmeringen voor een dergelijke beleidsontwikkeling: De vrijheid van inrichting van onderwijs staat op gespannen voet met een al te constructief inhoudelijk beleid, de verkokerde verzorgingsstructuur maakt noodzakelijke samenwerking moeilijk en de populaire probleemoplossingsstrategie biedt geen gunstig klimaat voor curriculuminnovaties. Een hoopvolle ontwikkeling is echter dat recent in het kader van het onderwijsvoor-rangsbeleid de ontwikkeling van onderwijsleermiddelen voor OETC en tweede-taalonderwijs mogelijk wordt gemaakt door het Ministerie van O & W. De aanvragen worden beoordeeld door een leermiddelenplatform, waarin de besturen, bonden en de landelijke verzorgingsinstanties vertegenwoordigd zijn.

In januari '85 verschijnt een vervolg op dit themanummer met bijdragen over tweetaligheid en leesvaardigheid, en psycho-sociale problemen van allochtone leerlingen.

*Namens de redactie,
P. N. Appelhof*